



«خدا»، «آب»

محمد جواد ادبی

دایره‌المعارف ادیان جهان مریام وبستر^(۱) سعی دارد به شیوه‌ای نظام‌یافته اهمیت روزافزون دین در دنیای معاصر را توضیح دهد. این کتاب هم برای آنان که به دین معتقدند و هم کسانی که اعتقادی به آن ندارند نوشته شده است تا از طریق ایجاد و استقرار دانشی به نام «دین‌پژوهی» زمینه مشترکی میان هر دو آنها ایجاد کند. تفهیم و تدارک دایره‌المعارف تک‌جلدی در مورد ادیان جهان تمرینی برای خویش‌داری است، چون به دلیل گستره وسیع ادیان، به راحتی نمی‌توان برای آن تعریف مشخصی ارائه کرد. دایره‌المعارف وبستر سعی کرده در قالب ۳۵۰۰ مقاله، جزئیات مهمی را از قبیل نهضت‌ها، دوره‌های تاریخی و موضوعات مذهبی پوشش دهد. ارتباط بین این موضوعات از طریق سازمان نظام‌یافته ارجاعات درون‌متنی امکان‌پذیر شده است. این دایره‌المعارف همچنین گنجینه پربرای از نقشه‌ها و تصاویر دینی است تا ابعاد غیرنوشته‌ای تجارب مذهبی را به صورت مستند عرضه کند.

دایره‌المعارف مریام وبستر، حاصل تلاش جمعی از محققان دایره‌المعارف‌های بریتانیکا و وبستر است. برای تلفظ‌ها، ریشه‌شناسی کلمات، املاء، ویرستاری، چاپ تصاویر، شرح‌حال‌ها، امور الکترونیکی و... از متخصصین این دو سازمان بهره‌جسته شده است.

از نظر بسیاری از آمریکایی‌ها عملکرد مریام وبستر همانند عملکرد فرهنگ لغت انگلیسی Oxford در انگلستان است، چرا که نه تنها به توصیف مداخل پرداخته بلکه به سیر تاریخی کلمات، معانی آنها، طرز نوشتن مجاز و املاء صحیح آنها هم اشاره دارد. آنچه در نوشتن یک دایره‌المعارف حائز اهمیت است نوشتار موفق است. برای نیل به این هدف در این دایره‌المعارف، سعی شده از محققانی که در رشته‌های خویش صاحب‌نظر بوده و دانش موضوعی کافی دارند بهره گرفته شود. در این اثر تمام جد و جهد نویسندگان بر آن بوده تا از یک سو نگری دینی اجتناب کنند و با استفاده از روش‌های گونه‌گون، اطلاعات را به طریقی به کار گیرند که نه تنها با تفاسیر مختلف قابل تبیین باشد بلکه به انبیا و قیامت‌ها نیز توجه شود.

این اثر شامل مداخلی است در مورد شخصیت‌های

تاریخی و فسانه‌ای، نهضت‌های مذهبی، شخصیت‌های الهی، الوهیت، مناسک مذهبی و دیگر مفاهیمی که به طریقی با دین مرتبطند. در اکثر مواردی که ابهامی در مداخل وجود داشته، به شیوه‌های زیر به خواننده یاری شده است.

۱. مداخل اسمی:

در اکثر موارد کاربرد محلی اسامی در نوشتار به کار رفته است. در مورد زبان رومی و دیگر زبان‌های غیررومی، سیستم مورد استفاده در دایره‌المعارف بریتانیکا به کار گرفته شده است. در باب واژگان زبان‌های هند مدرن و کلاسیک مطابق کاربرد مورد قبول دانشمندان عمل شده است. گرچه در برخی از اصطلاحات که استعمال زیادی در کشورهای انگلیسی‌زبان دارند، مثل شیوا و کریشنا، از قوانین هجایی بیروی شده است.

۲. ترتیب الفبایی:

تنظیم الفبایی مداخل به صورت حرف به حرف است نه کلمه به کلمه. نشانه‌های مربوط به صدا، نقطه‌گذاری، خط اتصال و فضاها بین عناوین مثل ارقام رومی نادیده گرفته شده است.

۳. ارجاعات درون‌متنی:

این ارجاعات در سطح گسترده‌ای مورد استفاده قرار گرفته تا ارتباط درونی بین نظرات متفاوت را نشان دهد. اولین کاربرد یک کلمه در یک مقاله، به عنوان راجع مشخص می‌گردد.

۴. تاریخ‌های به کاررفته در متن:

به‌طور کلی تاریخ‌هایی که به دنبال عنوان کتب می‌آیند نشانگر تاریخ اولین چاپ آنها هستند. در مورد آثار قدیمی از اختصارات CE/BCE (قبل از میلاد/بعد از میلاد) استفاده شده است.

سربرونستار این دایره‌المعارف، ونیدی دویگر است که خود از دین‌پژوهان بنام معاصر است. برای آشنایی با شیوه بحث در این اثر، ترجمه مداخل «خدا» ذیلاً عرضه می‌شود.

خدا، آب (GOD, THE FATHER)

اگر نه همه، ولی غالب ادیان قائل به وجود خدا یا خدایانی هستند که گاه به صورت شخص و گاه به صورت کلون قدرت، اما همواره به صورت وجودی غایی، تجلی می‌یابند. مقاله حاضر تصورات و مفاهیمی را که سه دین اصلی توحیدی: یهودیت، مسیحیت و اسلام از خداوند



Merriam-Webster's Encyclopedia of
WORLD RELIGIONS





جهان. اما پس از پایان زمان، هر سه این ادیان منفق القولند که این ناپهنجاری‌ها در روز رستاخیز و در حیات جاوید (رجوع کنید به Millennialism) برای آنها که خداوند به آنها رحم خواهد آورد برطرف خواهد شد.

اسلام هر سه در این نکته اتفاق نظر دارند که تداخل اراده خداوند و اراده مختار انسان، اساس گناه را شکل می‌دهد و در نتیجه موجب رنج کشیدن می‌شود. نظام عملی ادیان توحیدی بویابی خود را در مبارزه بین طرح الهی

ارائه می‌دهند، شرح می‌دهد. نزد این ادیان، خداوند، یکتا، بی‌همتا، رحمان و عادل است.

در ادیان توحیدی، خداوند در وقایع (تاریخ) ملل و انسان‌ها فعال است. آیین‌های چندخدایی باستان عموماً فعل یا تجلی خداوند را با وقایع شگفت‌انگیز طبیعت مرتبط می‌دانستند، و خداوندان این ادیان چندخدایی غالباً همذات طبیعت بودند. ادیان توحیدی عموماً خداوند را هم بالاتر از طبیعت و هم خالق طبیعت قلمداد می‌کنند. به‌علاوه، این سه دین توحیدی بزرگ مدافع این دیدگاه هستند که خداوند خود را نه تنها به مثابه قدرت، بلکه از طریق حضور و تشخیص، می‌شناساند. خداوند خود را از طریق الهام تورات به حضرت موسی در کوه سینا به یهودیان شناساند؛ از طریق عیسی مسیح خود را به مسیحیان نشان داد و از طریق نزول قرآن بر حضرت محمد پیامبر اسلام، خود را به مسلمانان معرفی کرد.

[در این ادیان] فعالیت‌های طبیعت و سرنوشت انسان‌ها به عمل و خویشتن ذات قدرتمند نسبت داده می‌شود، و این نقطه جدایی ادیان توحیدی با ادیان چندخدایی است. دین چندخدایی ممکن است برای یک مسأله رَدخل‌هایی بسیاری بیابد، حال آن‌که دین توحیدی برای چند مسأله یک راه‌حل می‌یابد. دین چندخدایی پدیده‌های مختلف را به خدایان گوناگون نسبت می‌دهد، در حالی که دین توحیدی برای توضیح معنا و هدف کل حیات، به‌ارزده یک خداوند متوسل می‌شود. در تعریف صفات خداوند از دیدگاه ادیان توحیدی، همین خصیصه [ارتباط تمام پدیده‌ها و هدف زندگی با اراده الهی] بعضاً موجب بروز مشکل می‌شود، زیرا در چنین وضعیتی، پذیرش مسأله «شرور» دشوار می‌شود. ادیان چندخدایی برای توجیه شر و بی‌نظمی، به عوامل گوناگون، از جمله رب‌انثوع ناپهنجاری و بی‌نظمی استناد می‌کنند. هر یک از خدایان متعدد، کارهای گوناگونی انجام می‌دهند. در نتیجه، ایجاد مناقشه، منطقی به نظر می‌رسد. ادیان توحیدی بسیاری از پدیده‌ها را در طبیعت فقط از یک طریق توجیه می‌کنند. یک خدا حاکم است. زندگی باید عادلانه باشد و قوانینی عادلانه باید امور عادی زندگی را، که همه آنها به نام یکی (خداوند) منتسب است، توجیه کند.

در نتیجه، در دین توحیدی منطقه ساده‌ای حاکم است که طرق توجیه پدیده‌ها را محدود می‌کند. اگر یک خداوند حقیقی همه چیز را آفریده است، پس، او قادر مطلق و دانای کل است و مسبب همه چیز به شمار می‌آید. در نتیجه اگر کاستی نیز باشد، او سزاوار ملامت است. در آن صورت، او با خوب است یا بد، یا عادل است یا ناعادل، اما نه هر دو. ادیان توحیدی مدافع این نظریه هستند که خداوند نه تنها خد، بلکه خیر محض است. رجوع کنید به (Theodicy, good and evil). شرور و بی‌نظمی‌هایی از قبیل کامروایی پلیدن و مصائب نیکان، ابهامات خداشناختی ادیان توحیدی، و نه ادیان چندخدایی، قلمداد می‌شوند. مسیحیت، یهودیت و



Merriam-Webster's

ENCYCLOPEDIA of WORLD RELIGIONS



MERRIAM-WEBSTER INC., AN ENCYCLOPEDIA BRITANNICA COMPANY

Merriam-Webster's Encyclopedia of World Religions Wendy Doniger, Consulting Editor, Spring Field, Massachusetts Merriam-Webster, 1999

خلقت، خلقت دنیایی کامل و عادل، و اراده انسان می‌یابد. این جدل در یک الگو، پدیده‌ها را به صورت زنجیروار مجسم می‌کند: عصیان، گناه، مکافات، نامت و کفاره، تبعید و بازگشت، با انحراف دنیا از نظم جهانی و اعلاده نظم